

Kuifleeuweriken zeldzamer dan Lepelaars!

Jelle van Dijk

Mijn eerste kennismaking met Kuifleeuweriken vond plaats op de lagere school in Ermelo. Na jaren in een oud gebouw met hoge ramen te hebben doorgebracht, waarvan bovendien de onderste rij raampjes van matglas was voorzien, verhuisden wij naar een nieuw gebouw, waar ik eindelijk de kans kreeg om onder schooltijd naar buiten te kijken. Op het schoolplein liepen vaak bruine vogeltjes met een parmantige kuif. Omdat moeder mij verteld had dat alleen Kieviten een kuif hebben (geen wonder als je in Friesland bent grootgebracht), meende ik op het schoolplein Kieviten te zien rondlopen. Pas toen ik voor het eerst de boekjes van Rinke Tolman en Rein Stuurman in handen kreeg, begreep ik dat een Kievit toch wel een heel ander beest is. Kuifleeuweriken kwamen zo'n twintig jaar geleden nog vrijwel overal in Nederland voor. Vooral op de zandgronden in het oosten en zuiden van ons land en in de duinstreek was deze soort beslist geen zeldzaamheid. Ook op industrieterreinen en bij nieuwbouwwijken in het westen van Nederland was deze vogel vaak te vinden. De "Atlas van de Nederlandse Broedvogels" durfde in 1979 dan ook een schatting van 3000 tot 5000 paren te geven. Ongeveer tien jaar later waren er in de verspreiding al grote gaten gevallen. In Friesland en Zeeland is de Kuifleeuwerik dan al niet meer te vinden en op de zandgronden wordt het steeds moeilijker Kuifleeuweriken te ontdekken. De "Atlas van de Nederlandse Vogels" durft in 1987 nog maar een aantal van 1000 tot 2000 paren te noemen!

Sindsdien is de achteruitgang onverminderd verder gegaan. In het studiegebied van Frans Post bij Weert (Limburg) daalde het aantal paren van 120 in 1970 tot 10 in 1990. Het studiegebied van Rob Bijlsma op de Zuidwest-Veluwe laat dezelfde trend zien: van 75 paar in 1975 naar 10 paar in 1990. In andere gebieden zoals de omgeving van Winterswijk en Eindhoven is de Kui-

fleeuwerik zelfs geheel verdwenen. Op grond van deze alarmerende berichten heeft SOVON een bliksemenquête onder vogelwerkgroepen gehouden. Uit de respons bleek dat alleen nog hier en daar langs de Zuidhollandse kust van een min of meer stabiele populatie kan worden gesproken. Het totale aantal broedvogels wordt door Johan Bekhuis van SOVON momenteel op niet meer dan 300-400 paren geschat. Hiermee is de Kuifleeuwerik zeldzamer geworden dan de Lepelaar (ongeveer 450 paren). De fout in het standaardwerk "Birds of the Western Palearctic, deel V" is hiermee ook ongedaan gemaakt. In dit boek staat namelijk voor ons land abusievelijk een aantal van 300-500 paar vermeld, onder verwijzing van "Teixeira 1979". In de broedvogelatlas van Teixeira uit 1979 wordt echter een schatting van 3000-5000 paar gegeven.

De achteruitgang in ons land staat niet op zichzelf. Overal in NW-Europa gaat deze soort achteruit. Zweden telde in de jaren zeventig nog 30-40 paren, maar in 1988 konden nog maar twee paartjes worden ontdekt. Vermoedelijk is de soort er nu reeds uitgestorven. Ook in Duitsland, Zwitserland en Frankrijk gaat het niet best met de Kuifleeuwerik. Gelukkig zijn er nog duizenden Kuifleeuweriken in Spanje en Portugal te vinden. Ook in Hongarije en verder zuidelijk trippelt deze vogel nog op veel plaatsen rond.

Omdat de Kuifleeuwerik vaak in de omgeving van mensen is te vinden, zijn er al eeuwenlang aantekeningen over de verspreiding gemaakt. Natuurlijk was het aantal mensen dat vroeger naar vogels keek zeer klein. De oude gegevens hebben vrijwel altijd betrekking op vogelsoorten die goed te eten waren of in de volière gehouden konden worden. Het schijnt dat de Kuifleeuwerik voor het eerst in de zestiende eeuw tot West-Europa wist door te dringen. In de zogenaamde Kleine IJstijd in de zeventiende eeuw is deze warmteminnende soort vermoedelijk weer geheel uit ons deel van Europa verdwenen. In de vorige eeuw weet de Kuifleeuwerik zich

op veel plaatsen in West-Europa te vestigen. Veel mensen dachten in die tijd dat dit te danken was aan de legers van de Kozakken die achter Napoleon aanjoegen. Met de Kozakken zouden deze vogels uit de steppen van ZO-Europa meegekomen zijn. Hoe het ook zij, Kuifleeuweriken werden toen in verband gebracht met paarden! Men zag deze vogels blijkbaar vaak in de paardevijgen wroeten op zoek naar niet verteerde haverkorrels. Deze paardevijgen effenden als het ware de weg naar West-Europa, was bij veel mensen de gedachte. Tegenwoordig schrijven onderzoekers de toename in de vorige eeuw toe aan de oplopende temperaturen en vooral aan de aanleg van spoorwegen, fabrieksterreinen en nieuwe stadswijken. Een hoogtepunt in de verspreiding bereikte de Kuifleeuwerik in en direct na de Tweede Wereldoorlog. Na de ruiming van het puin was de Kuifleeuwerik in steden als Rotterdam, Arnhem, Keulen en Dresden één van de talrijkste broedvogels.

Voor de snelle achteruitgang gedurende de laatste decennia zijn wellicht de volgende zaken van belang. Na 1950 is een periode begonnen waarin met name de maanden maart, april en mei nogal eens koud en nat waren. Sommige meteorologen spreken dan ook van de "atlantisering" van het Westeuropese klimaat. De invloed hiervan op warmteminnende soorten als Hop, Draaihals, Grauwe Klauwier, Grauwe Kiekendief en ook de Kuifleeuwerik was merkbaar in teruglopende aantallen. Wellicht nog belangrijker zijn de veranderingen in de landbouw. Het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen gedurende tientallen jaren zou wel eens van groot belang kunnen zijn voor zeer veel vogels. Wellicht niet altijd rechtstreeks, maar wel via het verdwijnen van allerlei prooidieren. Bij de Kuifleeuwerik speelt ongetwijfeld een rol dat bij de aanleg van nieuwbouwwijken veel minder dan vroeger grote oppervlakten opgebrachte grond jaren achtereen braak liggen. De stadsuitbreiding vindt tegenwoordig plaats in kleinere eenheden waarbij de bouwterreinen veel korter aantrekkelijk zijn voor Kuifleeuweriken dan in de eerste decen-

nia na de Tweede Wereldoorlog.

Gelukkig is het in Noordwijk nog steeds niet moeilijk om Kuifleeuweriken te zien. De bekendste plek is de Wilhelminaboulevard waar jaarlijks door enkele paartjes wordt gebroed. In de wintermaanden zijn hier ook altijd enkele Kuifleeuweriken te zien. Ook in het Vinkenveld is de heldere roep nog te horen. In 1990 werden in Noordwijk negen en in Noordwijkerhout twee paartjes gelokaliseerd. Verder broeden er zeker twee paartjes in de nieuwste uitbreiding van Rijnsoever (mededeling Bas van den Burg). Na het stukje in de Strandloper van maart 1990 over schaarse broedvogels, werd een melding ontvangen van een Kuifleeuwerik langs de Astridboulevard. Gedurende het broedseizoen van 1991 kon hier helaas niet een paartje gelokaliseerd worden.

Het ziet er naar uit dat binnenkort niet alleen Engelsen (de soort komt in Engeland in het geheel niet voor) naar Noordwijk komen om een Kuifleeuwerik te zien. Voor fanatieke soortenjagers (de zogenaamde Twitchers) wordt Noordwijk ook een aantrekkelijke plaats om de Kuifleeuwerik op hun jaarlijst geplaatst te krijgen. De vraag is natuurlijk: hoe lang zal de Kuifleeuwerik nog in Noordwijk te zien zijn. Een bekende plaats als Manege Meeuwenoord langs de Northgodreef is al enkele jaren verlaten. Ook bij de manege op het Katwijkse Wantveld worden de laatste jaren geen Kuifleeuweriken meer gezien. Maneges zijn blijkbaar toch niet zaligmakend voor deze soort! Na het beëindigen van de bouwactiviteiten in Grashoek en Middengebied wordt deze soort daar ook niet veel meer gezien.

Iedereen die Kuifleeuweriken ziet in de periode maart-juli wordt verzocht deze waarnemingen (uiteraard voorzien van datum en precieze plaatsaanduiding) te noteren en door te geven. Alleen de Wilhelminaboulevard kan buiten beschouwing worden gelaten. Op deze plaats wordt de stand door verschillende leden reeds nauwlettend gevolgd.

IJsland 1991

Hein Verkade

Een verslag van een reis naar IJsland zou gemakkelijk een heel nummer van De Strandloper kunnen vullen. Daarom zal een beperkt deel van onze trip in dit artikel worden beschreven. Wellicht komt in een van de komende nummers nog een ander deel aan bod.

We gaan voor dit verslag naar het noordwesten van IJsland. Dit is zeker niet het deel van het eiland met het zo kenmerkende beeld van gletschers, geysers en vulkanen. Geologisch gezien is het één van de oudste delen, met een ouderdom van zo'n 14 miljoen jaar. Hier behoort vulkanische activiteit allang tot het verleden. Wel is in de talloze dalen en fjorden duidelijk de eroderende werking van gletschers in vroeger tijden merkbaar. We pakken de reis op in Stykkisholmsbaer, een havenplaats met zo'n 1500 inwoners. Het is daarmee een grote centrumplaats in het dunbevolkte noordwesten

van het land. Temidden van de kleurige huizen toont een grote rots boven de omgeving uit met daarop een modern en opvallend gebouw. Het blijkt de plaatselijke bibliotheek te zijn. Bij ons zou je op een dergelijke plaats een luxe restaurant verwachten, maar in het